

Několik poznámek k aplikaci Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

Naděžda ROZEHNALOVÁ

1.

Úvod – historie vzniku

Snahy o unifikaci smluv upravujících koupi a prodej zboží lze datovat již do dvacátých let tohoto století. Prvé pokusy jsou spojeny se jménem Ernsta Rabela a se založením Mezinárodního institutu pro sjednocení soukromého práva v roce 1926 (UNIDROIT). V roce 1929 je Ernstem Rabelem zpracována první předběžná zpráva o možnostech sjednocení kupní smlouvy, v následujícím je pak svolána komise složená ze zástupců anglické, francouzské, skandinávské a německé právní oblasti a v roce 1935 je předložen první návrh. Práce byly přerušeny druhou světovou válkou. Po ní teprve v roce 1964 přijímá Haagská konference dva tzv. jednotné zákony Úmluvu týkající se jednotného zákona o mezinárodní koupi zboží a Úmluvu týkající se jednotného zákona o uzavírání smluv o mezinárodní koupi zboží. Obě úmluvy však nespĺnily očekávání a bezprostředně po jejich přijetí byla vyvolána iniciativa směřující ke zpracování nového návrhu. Unifikační práce však již neprobíhaly v rámci Haagské konference, nýbrž se přenesly na půdu komise OSN UNCITRAL. Výsledkem její práce byl tzv. New Yorkský návrh zasláný vládám jednotlivých států, který se stal spolu s jejich stanovisky základem pro jednání na Vídeňské konferenci v roce 1980. Pro úspěšnost práce Komise byly rozhodující některé faktory: jednak počet států zúčastněných na práci Komise (původně 26, později rozšířeno na 36), jednak i reprezentativnost co do zastoupení jednotlivých regionů (Afrika 9, Asie 7, východní Evropa 5, Latinská Amerika 6, západní státy 9). Konference pořádané ve Vídni se následně zúčastnilo 62 států, z nichž 42 hlasovalo pro znění úmluvy konferencí navržené¹.

¹A. Kanda, *Obecné principy právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy*, Právník, 1992, str. 378 a násl., *International Encyclopedia of Comparative Law*, Vol. II, Chapter 5, R. David, The

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále Vídeňská úmluva) zpracovaná v rámci UNCITRALu byla přijata na diplomatické konferenci ve Vídni dne 11.4.1980 a je platná od 1.1.1988. Reprezentuje doposud neúspěšnější pokus o unifikaci práva v oblasti závazkových vztahů vyplývajících z koupě a prodeje zboží. Československo jí je vázáno od 1.4.1990, v platnost vstoupila 1.4.1991 (viz Sdělení FMZO č. 160/1991 Sb.)².

Vzhledem k určité prozatím teritoriální omezenosti této úmluvy (platná zatím v asi 30-ti státech) a současně i vzhledem k omezenosti její úpravy (dané jak předmětem, tak i existencí mezer uvnitř úmluvy), je vhodné se krátce zmínit i o dalších existujících mezinárodních iniciativách.

V první řadě je nutné vzpomenout Haagskou úmluvu o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží z roku 1985 (dále Haagská úmluva) sjednanou na zvláštním zasedání Haagské konference mezinárodního práva soukromého v Haagu³. Smyslem sjednání byla jednak revize dosavadní Haagské úmluvy o právu rozhodném pro kupní smlouvy mezinárodní povahy o hmotných věcech movitých z 15.6.1955, jednak vytvoření unifikace kolizního práva doplňující unifikaci hmotněprávní danou výše uvedenou Vídeňskou úmluvou (srovnej články 1.1.a., 7.2. a omezenost předmětu úpravy včetně vyloučení otázek výslovně zmíněných v člancích 4 a 5 této úmluvy). Předmětem Haagské úmluvy je unifikace kolizních norem týkajících se kupní smlouvy mezinárodní povahy. Jádrem je potom úprava určení práva rozhodného pro kupní smlouvy, tj. obligacního statutu kupní smlouvy. V první řadě rozhoduje o určení obligacního statutu volba práva (strany si mohou ovšem zvolit právní řád některé země, nikoli *lex mercatoria*). Volba práva je v souladu s moderními tendencemi volbou práva neomezenou. Otázky týkající se existence a vnitřní platnosti volby práva budou posuzovány v první řadě dle obligacního statutu, nicméně v souladu s článkem 10.3. se strana může odvolat na právo státu, ve kterém má svůj závod pro účely zjištění, že nesouhlasila s volbou práva, jestliže z okolností vyplývá, že by nebylo rozumné rozhodnout o tom podle zvoleného práva. Samotná dohoda o rozhodném právu musí být výslovná nebo musí jasně vyplývat z ustanovení smlouvy a z chování stran. Nemusí být tedy písemná. Může se vztahovat i k části smlouvy. Rovněž může být realizována i následně. Dojde-li ke změně zvoleného práva, nebude se nová volba dotýkat platnosti smlouvy pokud jde o formu a práva osob třetích. Náhradní hra-

International Unification of Private Law. V práci jsme využili následujících komentářů: E.v. Caemmerer, P.Schlechtriem, *Kommentar zum Einheitlichem Kaufrecht*, München, 1990. F. Enderlein und Köll., *Kaufrechtskonvention der UNO*, Berlin, 1985. B. Czerwenka, *Internationales Kaufrecht – Kommentar*, München, 1991.

²Smluvní státy – stav k 1.3.1993: Argentina, Austrálie, Rakousko, Bělorusko, Bulharsko, Kanada, Chile, Čína, Československo, Dánsko, Egypt, Finsko, Francie, Německo, Ghana, Guinea, Maďarsko, Irák, Itálie, Lesotho, Ecuador, Mexiko, Holandsko, Norsko, Polsko, Rumunsko, Singapur, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Syrská arabská republika, Ulrajina, SSSR, USA, Venezuela, Jugoslávie, Zambie, Uganda.

³Z. Kučera, *Haagská úmluva o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží*, Právní zpravodaj čs. zahraničního obchodu, 1986, č. 1

niční určovatele stanoví články 8 a 9. Jako základní je dán právní řád státu, kde má svůj závod prodávající v době uzavření smlouvy. Současně jsou vymezeny i výjimky směrem k právnímu řádu státu závodu kupujícího (článek 8.2.), jiným právem ke kterému má kupní smlouva v důsledku souhrnu okolností zjevně užší vztahy (článek 8.3.) a k právnímu řádu místa sídla burzy či realizace dražby (článek 9). Přestože Haagská úmluva představuje poměrně zdařilou unifikační práci, je v současnosti její osud značně neurčitý.

Z dalších úprav je významná pro evropskou oblast, a tím i pro Českou republiku mající zájem o členství v Evropských společenstvích, Úmluva o právu použitelném na smluvní vztahy platná mezi státy Evropských společenství (dále Římská úmluva) od 1.4.1991. Také Římská úmluva je zaměřena na unifikaci norem určujících obligační statut a na otázky s touto problematikou související. Představuje významný krok směrem k odstranění rozdílů mezi národními úpravami kolizních norem. Rovněž zde je respektována smluvní svoboda stran a základním principem pro určení obligačního statutu je neomezená volba práva (článek 3). V případě neexistence volby práva je základním náhradním kritériem tzv. nejuzší vztah s tím, že platí domněnka, že nejuzší vztah má smlouva se zemí, kde má strana představující svou činností charakteristické plnění své obvyklé sídlo v okamžiku uzavření smlouvy (výjimky jsou uvedeny v následujících odstavcích článku 4 a to konkrétně pro smlouvy o převodu nemovitostí, smlouvy o převozu zboží, spotřebitelské obchody, individuální pracovní smlouvy). Z dalších otázek je vhodné zmínit skutečnost, že tato úmluva upravuje i otázku aplikace tzv. mezinárodně kogentních norem v článku 7.⁴ Otázka unifikace hmotného práva v rámci Evropských společenství je ve stadiu úvah o zpracování principů evropského závazkového práva, které by se mohly stát základem budoucího kodexu.⁵

Předmětem naší úvahy není unifikace probíhající mimo přímou aktivitu jednotlivých států. I když tato problematika přímo souvisí s předmětem naší práce, odkazujeme v této otázce na některé naše dřívější práce.⁶

2.

Způsob aplikace Vídeňské úmluvy.

Problematika aplikace Vídeňské úmluvy je obsažena v článku 1.1.. Úmluva rozeznává dva základní způsoby:

⁴R. Plender, *The European Contracts Convention*, Londýn, 1991

⁵O. Lando, *Principles of European Contract Law*, Rabels Z, 1992, str. 261 a násl.. O.Lando, *European Contract Law*, in: P.Šarčević, *International Contracts and Conflicts of Law*, London, 1990. U. Drobnig, *General Principles of European Contract Law*, in: P. Šarčević, *International Sale of Goods*, New York, 1986.

⁶N. Rozehnalová, *Standardizované formy uzavírání smluv v mezinárodním obchodě*, Brno, 1992. N.Rozehnalová, *Transnacionální právo mezinárodního obchodu*, Brno, 1994.

- v souladu s článkem 1.1.a. aplikaci na smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých smluvních státech.
- v souladu s článkem 1.1.b. aplikaci na smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místo podnikání v různých státech, jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu.

Vídeňská úmluva se tak pokusila o kompromisní řešení mezi přímou aplikací mezi smluvními státy: a. nepřímou aplikací, ke které dochází teprve na základě užití ustanovení mezinárodního práva soukromého. Ve druhém případě je tak umožněno užití i mimo okruh stran spojených místem podnikání se smluvními státy. Současně, vzhledem k určitým výhradám ze strany některých států, které se týkaly druhého způsobu užití, existuje možnost výhrady směrem k aplikaci ustanovení článku 1.1.b. (srovnej dále).

Aplikace dle článku 1.1.a. V souladu se zněním tohoto článku dopadá Vídeňská úmluva přímo na smlouvy o koupi zboží mezi stranami majícími místa podnikání v různých smluvních státech a které současně aplikaci Vídeňské úmluvy jako celku nevyloučily (srovnej možnost danou článkem 6). Pro uplatnění přímé aplikace musí být splněny – jak vyplývá z výše uvedeného – následující předpoklady:

1. Místo podnikání v různých státech. Mezinárodnost smlouvy je dána rozdílným místem podnikání, případně, pokud strana nemá místo podnikání, jejím rozdílným bydlištěm či sídlem (článek 10.b.). Otázka více míst podnikání je rovněž řešena (článek 10.a) s tím, že rozhodující je to místo podnikání, které má nejuzší vztah ke smlouvě a jejímu plnění s přihlédnutím k okolnostem stranám známým nebo stranami zamýšlenými kdykoli před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření. Vymezení termínu „místo podnikání“ není ve Vídeňské úmluvě obsaženo. Pokus o jeho vymezení byl učiněn na Vídeňské diplomatické konferenci roce 1980. Nebyl však – jako v podstatě nic nového, co by nevyplývalo z vlastní úmluvy, přinášející – přijat.

2. Známost o mezinárodní povaze vztahů. Výslovně je řešena ochrana strany, která neměla možnost se seznámit se skutečnostmi majícími za účinek mezinárodní charakter uzavírané smlouvy. Článek 1.2. stanoví, že k faktu různosti míst podnikání se nepřihlíží, jestliže tato skutečnost nevyplývá buď ze smlouvy nebo z jednání mezi stranami nebo z informací poskytnutých stranami kdykoli do uzavření smlouvy nebo při jejím uzavření. Vzhledem ke značné kontraverznosti tohoto požadavku nepřistoupila Vídeňská úmluva tak, jak to činí v jiných částech k předpokládané známosti o mezinárodní povaze vztahů a zůstala jen u požadavku objektivní zjistitelnosti.

3. Místo podnikání je ve smluvních státech. Smluvním státem je v souladu s článkem 91.2. ten stát, který úmluvu ratifikoval, přijal nebo schválil. V těchto

souvislostech je nutné zmínit skutečnost známosti o smluvních stranách této úmluvy, kdy v České republice neexistuje možnost rychlého a jistého zjištění jednak faktu, který stát je smluvní stranou Vídeňské úmluvy, jednak skutečnosti, jaké výhrady byly učiněny směrem k užití. Tímto máme na mysli výhradu dle článku 92.1. (nezávanost částí II. nebo III.), výhradu dle článku 93.1. (závanost směrem k územním jednotkám), které modifikují pozice smluvních států a dále výhradu dle článku 94.1. (vztah jiných unifikovaných regionálních úprav k Vídeňské úmluvě), výhradu dle článku 95 (nezávanost článkem 1.1.b.) a výhradu dle článku 96 (volnost formy). Je zcela pochopitelné, že tento nedostatek nemůže mít za následek neaplikaci Vídeňské úmluvy v případech, kdy s ní strany nepočítaly, neboť o její existenci nevěděly. Výše uvedené výhrady mají rovněž vliv na rozsah aplikace Vídeňské úmluvy.

4. Neexistence výslovného vyloučení aplikace. V souladu se zněním článku 6 mohou strany vyloučit s výjimkou článku 12 jak použití Úmluvy jako celku, tak i kteréhokoli jejího ustanovení, případně mohou účinky jednotlivých ustanovení změnit. Vídeňská úmluva má dispozitivní povahu nejen co do svých jednotlivých ustanovení, ale i jako celek. Vzhledem k její povaze jako přímé normy je však nutné vyloučení dohodou o které nejsou pochybnosti. Je možné i následně. Výslovné vyloučení, ať již obsažené v individuální smlouvě či obchodních podmínkách, nepřináší obvykle problémy. Ty může přinést vyloučení konkludentní spočívající ve skutečnosti, že smlouvy či obchodní podmínky budou obsahovat pouze doložku o volbě některého národního práva. Zde pak mohou nastat dvě situace. Při první je bez výslovného vyloučení Vídeňské úmluvy v doložce zvolen národní právní řád některého smluvního státu. Vídeňská úmluva, jako sjednocené právo, je stejně jako ostatní normy součástí tohoto národního právního řádu. V tomto případě by bylo možné doložku – pokud by se strany například následně nedohodly jinak – interpretovat ve směru k aplikaci Vídeňské úmluvy a vyplnění mezer jejích i vlastní smlouvy zmíněným národním právním řádem. Za vyloučení je ovšem považován případ, kdy strany sice zvolí národní právní řád, ale budou přitom konkrétně jmenovat určitou normu – například Obchodní zákoník. Při druhé situaci by bez výslovného vyloučení Vídeňské úmluvy strany zvolily právní řád nesmluvního státu. Zde lze uvažovat o tom, že úmyslem stran bylo vyloučení úmluvy a aplikace zmíněného právního řádu. Pro praxi je však vhodná jasná formulace doložky, která zamezí možným v budoucnu vzniklým pochybnostem daným například rozdílnou argumentací strany v případě sporu, kde by pro ni režim dle Vídeňské úmluvy byl vhodnější než režim národní.

Aplikace dle článku 1.1.b. Tento způsob aplikace ztrácí v případě České republiky na aktuálnosti vzhledem k faktu, že při ratifikaci byla tehdejší ČSFR učiněna výhrada dle článku 95 („Kterýkoli stát může prohlásit při uložení svých listin o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu, že nebude vázán ustanovením článku 1.1.b.“), v souladu s níž bude Vídeňská úmluva aplikována jen v případě splnění podmínek článku 1.1.a. tj. kdy místo podnikání, bydliště či sídla stran smlouvy je

v různých smluvních státech. Toto ustanovení znamená ovšem významné rozšíření působnosti výše uvedené úmluvy, nicméně v praxi může přinést určité problémy. Máme tím na mysli případy řešení sporu mimo území státu, který učinil výhradu a případy, kdy spor řeší soud země nevázané úmluvou a normy mezinárodního práva soukromého smlouvající k právnímu řádu země Vídeňskou úmluvou vázané, která nečinila výhradu dle článku 95. V případě neexistence výše uvedené výhrady je dle článku 1.1.b. nutno splnit pro aplikaci následující podmínky:

1. Místo podnikání (bydliště, sídlo) v různých i nesmluvních státech. Vídeňská úmluva může dopadat i na ty případy smluv, jejichž smluvní strany (jedna či obě) mají místo podnikání, bydliště či sídlo sice v různých, avšak nesmluvních státech. Podmínka mezinárodní povahy vztahů je tak pro tento způsob aplikace zachována.

2. Odkaz norem mezinárodního práva soukromého legis fori na právní řád smluvního státu. Těmito normami mezinárodního práva soukromého jsou pochopitelně myšleny jak kolizní normy smluvního, tak i nesmluvního státu s tím, že k právnímu řádu státu vázaného Vídeňskou úmluvou může dojít jak na základě volby práva, tak na základě náhradního hraničního určovatele. Touto cestou jsou vázány soudy a rozhodčí soudy jednotlivých států pro případy, kdy výše uvedené hraniční ukazatele odkáží na právní řád státu, který nečinil výhradu dle článku 95.

Problémy spojené s aplikací mohou nastat ve dvou směrech. Jednak jde o případy, kdy právo státu nevázaného výhradou dle článku 95 odkazuje v případě sporu, na němž je účastna strana nemající místo podnikání ve smluvním státě, na právo státu vázaného výhradou. Dále mohou problémy nastat i u nesmluvních států, a to směrem k jejich povinnosti tyto normy aplikovat. Výjdeme-li ovšem z úvahy, že Vídeňská úmluva se stává součástí konkrétního národního právního řádu a je určena pro aplikaci na všechny kupní smlouvy obsahující mezinárodní prvek a spadající svým předmětem pod rozsah Vídeňské úmluvy, je možné považovat situaci za poměrně jasnou.

Aplikace Vídeňské úmluvy jako souboru unifikovaných norem. Tato otázka může být praktickou v případech, kdy druhá smluvní strana nemá místo podnikání, sídlo či bydliště ve smluvním státě. Takovýto způsob aplikace se ovšem liší od výše uvedených, tj. od přímé aplikace a od aplikace na základě kolizních norem, kdy je Vídeňská úmluva součástí aplikovaného právního řádu. V tomto případě je Vídeňská úmluva aplikována v rámci kogentních norem některého jinak aplikovatelného právního řádu (zvoleného současně stranami či jinak určitelného dle kolizních norem legis fori), tzn. stejně jako například různé standardizované obchodní podmínky.

3.

Předmět Vídeňské úmluvy.

Předmětem úpravy Vídeňské úmluvy je „mezinárodní kupní smlouva“. Vymezením mezinárodní povahy kupní smlouvy jsme se již zabývali v předchozí kapitole (dána růzností místa podnikání, sídla či bydliště stran). Pokud jde o definici „kupní smlouvy“, samotná úmluva ji výslovně neobsahuje, nicméně lze z článků 30 a 53 dovodit její základní znaky dané povinnostmi kupujícího a prodávajícího:

- **článek 30:** prodávající je povinen dodat zboží, předat jakékoliv doklady, které se k němu vztahují a převést vlastnické právo.
- **článek 53:** kupující je povinen zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodávku.

Vídeňská úmluva ovšem obsahuje rozlišení mezi smlouvou kupní a smlouvou o dílo. Článek 3 vymezuje hraniční čáru mezi nimi následovně:

- v případě dodávky zboží, které má být vyrobeno nebo vyhotoven, jde o kupní smlouvu tehdy, kdy strana věc zhotovující dodala podstatnou část věcí nutných pro výrobu či zhotovení.
- o kupní smlouvu nejde v případě, kdy převažující část závazků strany dodávající zboží spočívá ve vykonání prací nebo poskytnutí služeb.

V případě smlouvy o dílo v článku 3.1. je situace poměrně jasná s tím, že pokud jde o vymezení „podstatná část věcí“ bude toto záviset na každém jednotlivém případě. I když gramatický výklad směřuje spíše ke kvantitativnímu vymezení a hodnocení, komentáře nevyklučují ani významové hledisko. Sjednocené právo se tak dle zhodnocení dodávky buďto použije nebo nepoužije.

Komplikovanější se však jeví situace u smluv zmíněných v článku 3.2., kde je otázkou, nakolik se úmluva vůbec použije. Úmluva totiž nevyklučuje ze svého dosahu smlouvy, které nemají zcela výlučně charakter koupě a prodeje. Aktuální je toto tam, kde smlouvy obsahují povinnost montáže či jiných obdobných služeb. Z pohledu článku 3.2. je pravděpodobné, bude-li převažující část závazku spočívat v dodávce zboží, že bude smlouva jako celek posuzována dle Vídeňské úmluvy. P.Schlechtriem ve svém komentáři zdůrazňuje, že zde zůstává nadále předpoklad, že jde o jednotnou smlouvu o dodávce a službách s tím, že o této kvalifikaci by mělo rozhodnout národní právo⁷. V dalších případech by režimu jednotného práva podléhala pouze část týkající se koupě a prodeje, zatímco část upravující poskytnutí služeb apod. by podléhala nesjednocenému národnímu právu. Sporná by se také mohla jevit otázka aplikace na smlouvy o dodávce investičních celků na klíč (turnkey contract). Zde však existuje převažující mínění o jejich kvalifikaci jako inominátních kontraktů, na které Vídeňská úmluva nebude dopadat.

⁷E. v. Caemmerer, P.Schlechtriem, c.d.1, str. 65 a násl.

Předmětem smlouvy je zboží. Vídeňská úmluva v článku 2 výslovně vylučuje některé druhy zboží, případně typy obchodů ze svého dosahu. Konkrétně jde o vyloučení:

- zboží kupovaného pro osobní spotřebu. Základním důvodem pro vyloučení je nerovnost postavení obchodník-spotřebitel a případný dopad norem ochraňujících spotřebitele.
- zboží kupované na dražbách, při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu.
- koupě cenných papírů a peněz.
- koupě lodí, člunů, vznášedel či letadel, kde pravidelně existuje pouto k místu jejich registrace.
- koupě elektrické energie, která v některých státech nebývá považována za zboží.

4.

Interpretace Vídeňské úmluvy.

Obecně má interpretace mezinárodně sjednocených norem mimořádný význam vzhledem ke splnění těch funkcí, které se od tohoto instrumentu očekávají. Po značně kontraverzních diskusích bylo přijato konečné znění článku 7.1. obsahujícího tři základní zásady pro interpretaci Vídeňské úmluvy:

- přihlídnutí k její mezinárodní povaze,
- potřeba podporovat jednotnost výkladu při použití,
- potřeba dodržovat požadavek dobré víry.

Přihlídnutí k mezinárodní povaze Vídeňské úmluvy. Tento požadavek, stejně jako následující, je jednak společný všem unifikovaným úpravám u nichž je jedním z cílů jejich vypracování dosažení jednotné úpravy v určité oblasti, jednak zcela logicky vyplývá z jejich podstaty. I přesto, že se tato norma stává součástí konkrétních národních právních řádů, zůstává uadále součástí mezinárodní legislativy a tuto skutečnost je nutné při jejím výkladu vzít do úvahy. Při její tvorbě museli experti nalézt společný neutrální jazyk pro označení jednotlivých institutů. I když bylo použito pro termíny označení či obsahu z oblasti vnitrostátního práva, nelze jejich význam automaticky interpretovat dle národního práva. Interpretace těchto termínů je oproti národním právním řádům autonomní. Je však současně otázkou, nakolik se vzhledem k povaze Vídeňské úmluvy jako úpravy unifikující normy určené pro regulaci vztahů v oblasti civilního či obchodního práva využijí pravidla platná pro interpretaci mezinárodních smluv. Názory jednotlivých autorů se zde liší s tím, že za nespornou lze považovat aplikaci článku 33 Úmluvy o smluvním právu (principy platné pro výklad vícejazyčných textů). V ostatních případech jsou

buďto principy výkladu smluv v oblasti mezinárodního práva nepřiměřené anebo se překrývají s principy používanými v oblasti výkladu civilního práva⁸.

Potřeba podporovat jednotu při výkladu. Vzhledem ke skutečnosti, že Vídeňská úmluva je aplikována jednotlivými národními soudy či rozhodčími soudy, je riziko nejednoty výkladu značné. Je pochopitelné, že existence nadnárodního soudního či administrativního orgánu zajišťujícího jednotu interpretace by byla pro jednotlivé státy neakceptovatelná. Nicméně alespoň jistá publikace rozhodnutí soudů a rozhodčích soudů by byla vhodná. Určitá iniciativa se objevila přímo na půdě UNCITRALu. O její úspěšnosti nemáme zprávy.

Potřeba ochrany dobré víry. Z jednotlivých komentářů se ozývá poměrně jednotně, že tato zásada má širší dosah než ponhou interpretaci Vídeňské úmluvy. Vlastní zásadě je dáván – ve spojení s odstavcem 2 – i materiální obsah: výklad úmluvy musí podporovat jednání stran odpovídající dobrým obchodním mravům. Ochrana dobré víry je bezesporu i základní zásadou ve smyslu článku 7.2., tj. zásadou sloužící nejen k interpretaci tak jak o tom hovoří článek 7.1., ale i zásadou mající normativní povahu.

5.

Režim otázek úmluvou neupravených či z dosahu úmluvy vyloučených.

Na základě úpravy Vídeňské úmluvy lze rozlišit mezi režimem otázek z dosahu úmluvy vyloučených a na které úmluva nedopadá, a mezi režimem otázek, které spadají do rozsahu Vídeňské úmluvy, vyloučených z dosahu její úpravy nebyly, avšak nejsou v ní výslovně upraveny.

Úprava otázek z dosahu úmluvy vyloučených či jdoucích mimo dosah úpravy. Vídeňská úmluva výslovně ze svého dosahu vylučuje následující otázky:

- článek 4.a.: platnost smlouvy, kteréhokoli jejího ustanovení nebo jakékoli zvyklosti. Vzhledem ke skutečnosti, že otázka formy je Vídeňskou úmluvou regulována, dotýká se vyloučení pouze tzv. materiální platnosti smlouvy. Zde je možné očekávat rovněž dopad tzv. mezinárodně kogentních norem.
- článek 4.b.: níčinky, které může mít smlouva na vlastnické právo k prodávánému zboží.
- článek 5: odpovědnost prodávajícího za smrt nebo ublížení na zdraví způsobené zbožím kterékoli osobě.

Tyto otázky spadají přímo pod režim národních norem mezinárodního práva soukromého obvykle místa, kde je rozhodován případný spor.

Úprava otázek spadajících pod dosah úmluvy, avšak v ní neupravených. Vzhledem ke skutečnosti, že unifikace vztahů týkajících se mezinárodní kupní

⁸F. Enderlein, c.d.1, str. 45 a násled.

smlouvy je neúplná, je nutné řešit i režim tzv. mezer v úpravě. Tyto otázky spadají pod režim článku 7.2..

Rídí se pak:

- dle obecných zásad na kterých úmluva spočívá,
- v případě, že takové zásady chybějí, dle ustanovení právního řádu rozhodného dle norem mezinárodního práva soukromého.

Pro interpretaci tohoto ustanovení je nutné vzít do úvahy ustanovení článku 7.1., konkrétně části týkající se vlastní interpretace Vídeňské úmluvy (mezinárodní povaha a potřeba podporovat její jednotnost při použití). Z účelu tohoto ustanovení vyplývá nutně i prvá zásada pro vyplnění mezer – vyplnění v souladu s obecnými zásadami, na kterých sama Vídeňská úmluva spočívá. Další logický závěr, který se objevuje v komentářích, směřuje k širší interpretaci „obecných zásad“ s tím, že by měla zahrnovat i posuzování dle analogie⁹. Je ovšem otázkou, v jakém rozsahu bude vůbec možné využít analogii.

Na rozdíl od řešení na základě analogie, by mělo být řešení dle obecných zásad jednak širší, jednak však i obecnější a tím méně použitelnější pro konkrétní případy.

Pokud jde o obecné zásady, v první řadě je nutné uvést ty, které jsou výslovně ve Vídeňské úmluvě uvedeny. Konkrétně jde o:

- zásada ochrany dobré víry (článek 7.1.).
- autonomie vůle stran (článek 6) a s ní související zásada neformálnosti právních úkonů (článek 11 s výhradou článku 12. a článek 29.1. s korekcí v článku 29.2.).
- zásada, dle které dojde-li ke komunikaci po uzavření smlouvy, je oznámení či jiné sdělení účinné svým odesláním (článek 27).
- zásada, dle které je strana porušující smlouvu v části týkající se placení, povinna platit úroky z prodlení (článek 78).

Vedle těchto principů uvedených a platných obecně, je nutné počítat i s principy, na nichž jsou postavena jednotlivá „příbuzná“ ustanovení. Zde je možné uvést především „test přiměřenosti“, projevující se v následujících hodnoceních:

- hodnocení jednání strany z pohledu „přiměřenosti“.
- hodnocení doby jako „přiměřené“.
- posuzování „přiměřenosti“ a nepřiměřenosti ve vztahu k nákladům.

⁹M. J. Bonell, Commentary on the International Sales Law, Milan, 1987.

6.

Interpretace chování strany.

Interpretace chování, tj. prohlášení či jiného chování, je obsažena v článku 8. Základní kritérium pro interpretaci je obsaženo v odstavci 1 – vůle stran, je-li známa či zjištělná. Toto subjektivní kritérium podléhá pochopitelně zásadě ochrany dobré víry zmíněné v předchozí pasáži. Pokud by pokračoval nesoulad nastupuje objektivní kritérium obsažené v odstavci druhém článku 8 : prohlášení či jiné chování strany se interpretuje dle významu, který by jim přikládala za týchž okolností rozumná osoba v tomtéž postavení jako druhá strana. V obou případech se vezmou do úvahy všechny rozhodné okolnosti případu včetně jednání o smlouvě, praxe kterou mezi sebou strany zavedly, zvyklosti a následné chování stran. Z formulace vyplývá, že pokud dojde k nesouladu mezi prohlášením a jednáním, má posledně uvedené přednost.

V souvislostech s uzavíráním smlouvy jsou výslovně řešeny i další otázky. V prvé řadě je to problematika mlčení a nečinnosti (článek 18.1.věta druhá), které samy o sobě nejsou přijetím. Zvláště je rovněž upraveno i konkludentní jednání (článek 18.3.). Otázka rozporu mezi obchodními podmínkami stran (bitva forem) je upravena v článku 19.2.: později zasláné obsahující nepodstatné změny se stávají obsahem smlouvy pokud se proti nim navrhovatel neozve.

7.

Aplikace obchodních zvyklostí, praktik, mezinárodních obchodních zvyklostí.

Problematika aplikace obchodních zvyklostí je – a to se projevilo i v průběhu jednání konference – značně delikátní otázkou zejména pro rozvojové země, které se snaží své obchodníky chránit před aplikací pro ně neznámých obchodních zvyklostí. Samotná Vídeňská úmluva nepřináší vymezení zvyklosti (s výjimkou kvalifikačních znaků pro vymezení mezinárodního obchodního obyčeje). Omezila se jednak na způsob aplikace a vztah k samotné Vídeňské úmluvě (článek 9), na otázku platnosti obchodních zvyklostí (článek 4a, který vylučuje otázku platnosti z dosahu Vídeňské úmluvy a přenechává ji národním právním řádům) a na aplikaci ve směru interpretace chování stran (článek 8.3, 18.3.).

Platnost obchodních zvyklostí. Jak jsme již uvedli dříve, otázka platnosti zvyklostí, a tím i skutečnost, zda zvyklost bude využita pro interpretaci či doplnění mezinárodní kupní smlouvy, je výslovně vyloučena z dosahu Vídeňské úmluvy a ponechána národním právním řádům. Je pak nutné v konkrétním případě zvažovat, nakolik daná obchodní zvyklost je v rozporu s kogentními normami aplikovaného

právního rádu (v dosahu čs. právního rádu srovnání § § 730 a 264 Obchodního zákoníku). Vzhledem k této koncepci není vyloučeno, aby určitá mezinárodně užívaná obchodní zvyklost byla z pohledu konkrétního právního rádu neplatná.

Způsob aplikace obchodní zvyklosti. Vídeňská úmluva obsahuje v článku 9 regulaci v podstatě tří různých druhů chování. Jednak v článku 9.1. regulaci obchodní zvyklosti a praxe zavedené mezi stranami, jednak v článku 9.2. aplikaci mezinárodní obchodní zvyklosti.

Praktiky stran. Praktiky stran jsou individuální normy chování stran, které vznikly v delším časovém období u stejného typu vztahů u vymezeného okruhu osob. Vztah praktiky k ustanovením Vídeňské úmluvy je poměrně jednoznačný – svyjmou článku 12 mají přednost před normami Vídeňské úmluvy, případně i mezinárodními zvyklostmi dle článku 9.2.. Vztah ke smlouvě samé je komplikovanější. V případě, kdy si strany samy nevyhradí písemnou formu změny, je možné je považovat za změnu smlouvy, ke které došlo konkludentním jednáním stran. Je-li však ve smlouvě vyhrazena změna písemná, může záležet na řadě okolností, jak bude tato situace posouzena. Obecně je nutné interpretovat chování stran v souladu s článkem 8.3..

Obchodní zvyklost dle článku 9.1.. Článek 9.1. obsahuje regulaci obchodní zvyklosti, která je zjevně nejbližší našemu nazírání na tuto problematiku. V souladu s ním jsou strany vázány jakoukoli zvyklostí, na které se dohodly. Obchodní zvyklost regulovaná tímto článkem nevyžaduje – mimo svou platnost – žádné další znaky. Vůle stran zde nahrazuje veškeré další podmínky, které jsou kladeny na mezinárodní obchodní zvyklost regulovanou článkem 9.2..

Mezinárodní obchodní zvyklost dle článku 9.2.. Mezinárodní obchodní zvyklost pokrytá článkem 9.2. se stává součástí smlouvy nikoli na základě ujednání stran, tj. silou faktické vůle, nýbrž na základě právní normy, respektive tak jak je formulováno v článku 9.2., silou prezumované vůle. Z této konstrukce vyplývá následně jak vztah ke smlouvě – na základě faktické vůle stran je možné její aplikaci vyloučit, tak i k Vídeňské úmluvě – ve vztahu k ní má přednost.

Na rozdíl od článku 9.1. platí pro aplikaci určité zásady, které nepřímou vymezují i tuto mezinárodní obchodní zvyklost:

1. Strany ji znaly nebo měly znát.
2. Je známa v široké míře stranám smlouvy téhož druhu v příslušném obchodním odvětví.
3. Je v rámci výše uvedených hranic zpravidla dodržována.

8.
Forma.

Zásada smluvní volnosti v otázce formy je sice zakotvena v článku 11, nicméně jako kompromis byla přijata možnost daná smluvnímu státu učinit k ní výhradu

(články 12 a 96). V souladu s výkladem článku 11 se výslovně dotýká zásada smluvní volnosti jen formy pokud jde o fázi uzavírání smlouvy, tj. nabídku (článek 14.1.) a její přijetí (článek 18 a 19.2.), tj. úkony vedoucí k uzavření smlouvy. Otázka změny smlouvy je regulována článkem 29.1., který nepředpokládá ani zde dodržení písemné formy.

V souladu s ustanovením článku 6 mohou strany dohodnout výslovně či konkludentně formu, v níž bude konkrétní smlouva mezi nimi sjednána, měněna, doplněna, ukončena. V této souvislosti je ovšem nutné zmínit článek 29.2., v souladu s kterým písemná smlouva obsahující doložku o tom, že může být změněna jen písemně, může být změněna či ukončena jen při dodržení této formy. Nicméně možnost dovolávat se tohoto ustanovení podléhá opět zásadě dobré víry – strana může ztratit v důsledku svého chování možnost dovolávat se tohoto ustanovení v rozsahu, v jakém druhá strana spoléhala na toto chování.

* * *

S U M M A R Y

Some Remarks to the Application of United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods.

The paper is dealing with some basic problems connected with the application and the interpretation of CISG. The Czech Republic (from Czechoslovakia) is party of this one from 1. April 1991. However, only a few of businessmen and practising lawyers know this Convention and are able to take advantage of a widely drafted parties autonomy, which is a typical feature of CISG.

The paper tries to give some information about part I, i. e. about:

- the sphere of the application (art. 1, 2, 4, 5).*
- the difference between the contract for the supply of goods and other contracts (art. 3).*
- the possibility to exclude the application both the whole Convention and any of provisions (art. 6).*
- the possibility to vary the effect of any provisions (art. 6).*
- the interpretation of CISG (art. 7.1.) and the conduct of the parties (art. 8).*
- the filling of gaps (art. 7.2.).*
- the usages and the practices (art. 9).*
- the form of the conclusion (art. 11, 12.).*